

לפרשת בלק – תשע"ג

אריה או כבש?

אריאל טוכפלד

בלעם נקרא לקלל את עם ישראל, והוא יוצא לעשות זאת ברצון רב. הקב"ה הופך את המוטיבציה שלו לקלל לברכות. לאורך הברכות הללו ישנו מוטיב אחד שחוזר על עצמו. המוטיב הוא השוואת עם ישראל לאריה. בנבואת הברכה השניה נכתב כך:

הן עם כְּלָבִיא יָקוּם וְכֹאֲרֵי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד יֵאכַל טַרְף וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה (במדבר כג, כד).

ובנבואה השלישית הביטוי הוא:

אֵל מוֹצִיאֹם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפֹת רָאִם לֹא יֵאכַל גּוֹיִם צְרִיּוֹ וְעֲצַמְתֵיהֶם יִגְרֹם וְחֲצִיּוֹ יִמְחָץ. כָּרַע שָׁכַב כֹּאֲרֵי וְכָלְבִיא מִי יִקְיָמוּנוּ מִבְּרִכְיָךְ בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אֲרוּר (שם כד, ח-ט).

השוואת ישראל לאריה חוזרת פעם נוספת בהפטרה:

וְהִיא שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כֹּאֲרֵיהֶּ בְּבִהְמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֲדָרֵי-צֹאן-אֲשֶׁר אִם-עָבַר וְרַמַּס וְטָרַף וְאִין מִצִּיל. תָּרַם יָדָךְ עַל-צְרִיךְ וְכָל-אֵיבִיךְ יִכְרֹתוּ.

מיכה ה, ז-ח

הנביא מיכה מתנבא על עם ישראל שיהיה כמו אריה שינצח את כל אויביו. לאחר הניצחון במלחמה, הקב"ה יהרוס, יחד עם כל הגורמים לחטאי עם ישראל, גם את כלי המלחמה, היות ולא יהיה בהם עוד צורך:

וְהִיא בַיּוֹם-הַהוּא נֹאֵם-יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוֹסֵיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהֵאֲבֹדְתִי מִרְכָּבְתֵיךָ. וְהִכְרַתִּי עֲרֵי אַרְצְךָ וְהִרְסֵתִי כָל-מִבְצָרֶיךָ. וְהִכְרַתִּי כִשְׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעוֹנָנִים לֹא יְהִיוּ-לָךְ. וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמִצְבּוֹתֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְלֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. וְנִתְשַׁתִּי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עֲרִיךָ. וְעִשִׂיתִי בְּאֶפֶס וּבְחַמָּה נֶקֶם-אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ.

שם, ח-יד

הנבואה הזו של מיכה היא הדרך בה הוא מתאר את מה שנקרא חזון אחרית הימים. בדומה לפסוקים אחרים בהם הוא מתנבא על כתיית החרבות לאתים והחנייתות למזמרות, שמשמעותם הריסת כלי המלחמה בשל אי-הצורך בהם לעתיד לבוא, כך יהיה גם בהריגת סוסי המלחמה והמרכבות, הערים המבוצרות והמבצרים.

לעומת הדימוי של עם ישראל כאריה המופיע אצל מיכה, ישעיהו דווקא נוקט בהשוואה לחיה הנמצאת דווקא בקיצוניות השניה של שרשרת המזון:

וְגַר זָאֵב עִם כְּבֶשֶׂת וְנֹמֵר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ וְעֵגֶל וְכַפִּיר וּמִרְיָא יִחְדּוּ וְנֹעַר קָטָן נִהְגָּ בָם. וּפְרָה וְדָב תִּרְעֶינָה יִחְדּוּ וְרִבְצוּ יִלְדִיֶהָ וְאַרְיֵה כְּבֹקֵר יֵאכַל תֶּבֶן. וְשַׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן וְעַל מְאוּרֵת צִפְעוֹנִי גְמוּל יָדוֹ הִדָּה. לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קִדְשֵׁי כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת אֲדוֹנֵי כַמִּים לַיָּם מְכַסִּים.

ישעיהו יא, ו-ט

בעוד האריה המופיע אצל מיכה הוא זה השולט על שאר החיות, וכל החיה הרואה אותו חוששת ממנו, האריה של ישעיהו גר יחד עם העגל והשור – ולא פוגע בהם. בדומה לכך

שאמות העולם לא פוגעות בעם ישראל, כך האריה לא פוגע בחיות שאמורות להיות המזון שלו.

אז האם עם ישראל הוא כמו חיה טורפת או כמו חיה תמימה שרועה באחו?

הרבנים יואל בן נון ובני לאו נותנים בספרם 'ישעיהו' את התשובה הבאה: ההבדל בין הנבואות של ישעיהו ומיכה נובע ממחלוקת בין הנביאים. שני הנביאים הללו חיו באותה התקופה, וככל הנראה הדעה שלהם על המתרחש אקטואלית מתמיד, היות והתקופה היא ימי חזקיהו. מלך אשור כובש את שומרון, והוא מגיע לפאתי ירושלים, מאיים לכבוש גם אותה.

הנביא מיכה קורא למלך לצאת להילחם במלך אשור. הוא דורש ממנו להתנהג כמו אריה, לצאת למתקפת הגנה על הארץ, ואף דורש זאת בשם ה'. לעומת זאת, הנביא ישעיהו דורש ממנו להתנהג כמו כבש, כאשר מובטח לו שהחיות הטורפות לא יטרפו את הכבש. דווקא מי שמושווה לאריה הוא הקב"ה, והוא זה שיגן על עם ישראל.

נראה שהמצב הזה בו יש שני נביאים שליחי ה' שאומרים שני דברים שנראים הפוכים, הוא חריג. ברוב המקרים יש נביא אחד שהוא שליח ה', לעומת נביאי שקר שאומרים למלך מה שנוח לו לשמוע. ירמיהו, למשל, ניסה לומר למלך יהודה שעליו להיכנע לבבל כדי לשמור על ירושלים בשלמותה, ואילו היה מקשיב לו ולא לנביאי השקר – הייתה ירושלים ממשיכה לעמוד על תילה, ובית המקדש לא היה נחרב.

הדבר מראה כמה חסרים לנו נביאים בימינו. כיצד נדע מהו רצון ה', ומהו המהלך הנכון ביותר בתקופתנו, כאשר אין נביא שאומר לנו מה ה' רוצה מאיתנו? הקושי הוא בעיקר בתחומים שבהם השכל האנושי והניתוח המדיני והביטחוני אומר לעשות דבר אחד, בעוד הקב"ה התכוון למשהו אחר לגמרי.

שנזכה שישובו מהרה הנביאים להיות חלק מאיתנו, ונדע מתי עלינו להתנהג כמו אריות ומתי עלינו להתנהג כמו כבשים ולסמוך על ה' שהוא יעשה עבורנו.